

Síla sdílení

S Annamarií Čermákovou o platformě PRAHO! project

Se zakladatelkou interaktivního uměleckého projektu PRAHO! jsme hovořili o možnostech sdílení osobních prožitků ve veřejném prostoru i o tom, jak v něm prezentovat a otevírat komplexní témata, jako jsou feminismus nebo problematika LGBTQ+.

ALŽBĚTA MEDKOVÁ

Projektů na oživení veřejného prostoru existuje mnoho. Jaká byla vaše motivace? Velmi osobní – asi před sedmi lety jsem zjistila, že mě můj tehdejší přítel podvádí, a nevěděla jsem, jak se s tím vypořádat. Vždy jsem hodně psala, a tak jsem se rozhodla psát poezii, ručně a anonymně, a lepit ji na sloupky. Bylo to čistě terapeutické sdílení bolesti, aniž bych o ní s někým konkrétním mluvila. Když jsem viděla, že si to náhodní lidé čtou, hrozně mi to pomáhalo. Pak jsem se odstěhovala do Stockholmu a začala studovat na umělecké škole obor The Art of Impact, kombinující psychologii, sociologii a filmovou režii. Při natáčení magisterského filmu mě pak napadlo tu aktivitu oživit, protože tenkrát, když jsem v Praze vylepovala básně, se objevil někdo, kdo na ně reagoval – lepil své texty vedle. Dodnes nevím, kdo to byl, ale došlo mi, že ve veřejném prostoru můžu komunikovat s neznámými lidmi, a sdílet tak anonymně věci, u kterých by to jinak bylo těžké. Díky penězům ze švédského státního filmového institutu jsem si mohla najmout dvě produkční z FAMU a umístily jsme po Praze čtvercové nálepky s poezií a možností reagovat skrze QR kód. Idea filmu byla, že se ozve pár lidí, já vyberu toho nejzajímavějšího a budu zkoumat, jak daleko mě k sobě pustí, aniž bychom se osobně potkali. Chtěla jsem ukázat, že veřejný prostor má velmi důležitou hodnotu – všichni ho společně sdílíme, i když se neznáme. QR kódy odkazovaly do mého mailu, a když jsem se druhý den probudila, měla jsem v něm asi sto čtyřicet odpovědí.

Jak jste s tolika reakcemi naložila?

A jak se projekt vyvíjel dál? Původní myšlenka filmu se ukázala jako ne-reálná. Jak bych z takového množství měla vybrat jednoho zajímavého člověka? Zkon-zultovala jsem to se svými vyučujícími a ti mi dovolili zůstat u textového formátu. Utvrdili mě v tom, že to nebude film, ale interdisci-plinární projekt. Ve vylepování básní, vzkazů, a textů od té doby pokračujeme formou samo-lepek, plakátů nebo instalací. QR kódy odkazu-jí na web s různými osobními otázkami nebo dotazy týkajícími se života ve městě a lidé na ně mohou anonymně psát nebo nahrávat fotky a videa. Dnes jsme asi dvacetičlenný kolektiv, který se snaží fungovat co nejhorizontálněji. Z výpovědí, které nám došly, jsme vydali čtyř-dílnou publikaci. Začali jsme také dělat trvá-le umělecké instalace ve veřejném prostoru a chystáme i další formáty.

Od roku 2021 vám lidé poslali přes pětadvacet tisíc nejrůznějších reakcí, což je velmi vysoké číslo na to, že se Češi rádi prezentují jako nekomunikativní a k veřejnému prostoru lhostejní. S jakými motivacemi se na vás lidé obracejí?

Myšlím, že už nás považují za safe space. Pro lidi je obecně těžké něco sdílet. Každá třetí výpověď, která nám přijde, obsahuje něco ve stylu „Jsem sám, nikdo mi nerozumí“. Co to asi vypovídá o téhle společnosti? My jsme za ta léta dokázali, že nám lidé mohou věřit a sý-fovat se nám, a jsem vděčná, že nás už za tím-to účelem vyložené vyhledávají. Mnozí nám odpovídají pravidelně. Dodnes každému, kdo se ozve a nechá kontakt, odpovídáme. Máme i terapeuta, a když se nám zdá, že něco už asi není v pořádku, tak ho s daným člověkem propojíme.

Data se snažíme statisticky zpracovávat, ale jednu věc neděláme, ačkoli na nás někteří tlačí, ať s ní začneme: neptáme se na věk, pohlaví a nic podobného, protože by to narušilo vzájemnou důvěru a proces sdílení. Díky plu-ginu víme, odkud nám lidé výpovědi zasílají – a nejsou jen z Prahy, ale třeba i z Brna a dalších měst. Rádi bychom projekt rozšířili i do zahra-níci, teď jednáme o spolupráci s Bruselem

a Stockholmem, odkud asi získáme zase úpl-ně jiná data. Záleží také na tom, kolik se-ze-neme peněz, bez nich bychom to už asi dál nevládli. Ale podstatné pro nás je i to, odkud příspěvky pocházejí. Mnohokrát za mnou při-šli lidé z bank a dalších problematických insti-tucí a nabízelí peníze, ale vždy jsem je odmít-la. Naším největším příjmem jsou teď evropské granty – žádné peníze sice nejsou úplně čisté, ale tyhle mi přijdou nejčistší. Snad se mi poda-ří lidi z týmu konečně zaměstnat, protože teď fungujeme na dobrovolnické bázi. Co největší nezávislost v jakémkoli smyslu je pro mě abso-lutní základ, bez toho bych to nedělala.

třpytkami a podobně, ale to je přesně způsob, jakým to nechci dělat. Protože pak přijde něja-ký Franta Novák a řekne si: „Zase nějaká zasa-rná duha, už jsem na to alergickéj!“ Lepší je vyu-žívat minimalističtější, civilnější prostředky. Nepotřebujeme se uvnitř komunity podobně smýšlejících lidí utvrzovat v tom, že LGBTQ+ je super, a všechny ostatní posílát někam... Chci naopak lidi co nejvíce spojoval.

V Jinonících jste instalovali murál, jehož hlavním tématem je feminismus a který se dotýká i znásilnění. Dílo vyvolalo odpor části veřejnosti. Jak kauza pokračuje?



Annamarie Čermáková. Foto Lea Delacroix

S čím se vám lidé nejčastěji svěrují? Existují témata, která se ve výpovědích opakují? Nepřekvapivě to jsou aktuální trendy ve spo-lečnosti. Projekt začal krátce po koroně, vltla do toho jedna válka, teď další, to se tam ho-dně opakuje. Zásadně z toho ale vystupuje téma duševního zdraví, které se i já osobně hodně snažím otevírat. Sama jsem si prošla totál-ním vyhořením a do teď jsem se z toho úplně nevzpamatovala. Kromě toho vidím, že tře-ba v porovnání se Skandinávií se u nás o pro-blematice duševního zdraví mluví velmi málo. Opakovaně se objevují také témata osamě-losti a fyzického zdraví, sebelásky nebo spíš sebe-přijetí. A ačkoli se snažíme působit co možná nejvíc v offline světě, máme také sociální síť, takže děláme například i online terapeutické intervence, abychom byli lidem schopni pomá-hat všemi dostupnými způsoby.

Tak velký archiv dat může být cenným materiálem i ze sociologického hlediska či z pohledu orálních a paměťových studií. Pracujete na takovém využití?

Ta analytická část je hrozně náročná, a pokud se nám podaří získat peníze, použijeme je prá-vě na to, protože máme unikátní data a roz-hodně je nezpracováváme tak, jak bychom mohli. Zároveň ale netuším, kam přesně náš projekt povede – žije si tak trochu vlastním životem podle toho, co lidé potřebují nebo jak to v týmu vyhodnotíme. Posunuli jsme se od publikací k instalacím ve veřejném prostoru, teď začínáme experimentovat s audiem. Zatím jsme ale využili odhadem tak půl pro-centa došlých výpovědí.

Především se ale snažím ve veřejném pro-storu prezentovat témata, která mi přijdou důležitá: LGBTQ+, klimatickou změnu nebo feminismus. Snažím se je ale uchopit i z jiné perspektivy, než je ta moje. Například na instalaci s LGBTQ+ tematikou na Fügnero-vě náměstí jsme spolupracovali s mým brat-rancem, queer aktivistou Kryštofem Štupkou. On navrhoval velkolepou duhovou stylizaci se

My se snažíme vyvolávat diskusi, je super, že se ozývají lidé s jinými názory. Tato instalace ale byla do týdne úplně zničená, což bylo poprvé, co se nám něco takového stalo v takové míře, a to nepovažuji za formu diskuse. Uspořáda-li jsme na Praze 5 debatu, které se kromě sta-rostky, odborníků z Člověka v tísni, Amnesty International a Konsentu zúčastnila i maminka, jejíž dcera znásilnila v jednom z těch pod-chodů, a pozvali jsme na ni i odpůrce díla. Peti-ce proti němu má sto dva podpisy, v Jinonících přitom žije čtyřicet tisíc lidí. Je to v podstatě jen pár jednotlivců, konkrétně jedna rodina. Diskutovali jsme asi čtyři hodiny, ale nikam to nevedlo. Instalace je dál konstantně ničena.

Před měsícem jsme tedy udělali návratovou akci, zase byla diskuse, lidé se mohli vyjádřit a bylo skvělé, že někteří si přišli povídat, i když jsme se neshodli. Ale celkově to dospělo do sle-pého bodu – jako bychom mluvili do zdi. Pro-ti lidem, kteří instalaci ničí, chceme postupovat soudně. Kdybychom neporaďali všechny ty diskuse, tak by to možná od nás nebylo fěr, ale my jsme udělali už úplně všechno, co se dalo. Stojíme teď tak trochu na rozcestí, protože nám Praha umožnila to místo spravovat dal-ší dva roky. Mohli bychom se ho vzdát, což je ale naprosto proti mým hodnotám a přesvěd-čení. Pokud si ho chceme ponechat, musíme se rozhodnout, zda chceme jako doteď bojovat další dva roky a každý týden nechat zeď opra-vovat, nebo podáme trestní oznámení. Je to nepřijemné, ale kdybychom se rozhodli místo opustit a zrealizovat něco někde jinde, podko-peme tím všechny naše ideje a tři roky práce.

Annamarie Čermáková (nar. 1994) studovala obor dokumentární režie na Stockholm University of the Arts ve Švédsku, kde dlouhodobě žije. Ve své tvorbě klade důraz na sociální přesah s přihlédnutím k aktuálnímu dění ve společnosti. PRAHO! project založila na podzim roku 2021.